

De enkelte lands reindrift - Norge

John Henrik Eira - leder i NRL

(1) Eri maiden poronhoito

John Henrik Eira, Norjan porosaamelaisten liiton puheenjohtajan puhe 10. pohjoismainen poronhoitokonferenssi, Kautokeino 13. maaliskuuta 1998

Hyvä puheenjohtaja, hyvät kuulijat. Aloitan puheenvuoroni suomeksi, koska suomalaiset voittivat niin vähän kultaa olympiakisoissa. Loppuosan puheestani pidän norjaksi.

Norjan porosaamelaisten liiton poulesta haluan kiittää kutsusta konferenssiin, ja toivottaa teidät tervetulleiksi poronhoiton todelliselle keskusalueelle, jolta poronhoito on levinnyt suurelle alueelle Saamenmaata ja muille maapallon alueille.

Aluksi haluan kertoa hieman Norjan porosaamelaisten liitosta. NPL on Norjan vanhin saamelaisjärjestö, ja myöskin se saamelaisjärjestö, joka eniten on edistänyt saamelaisten ja porosaamelaisten asioita. Valtaosa Norjan porosaamelaisista ovat järjestäytyneet NPL:ssä, ja NPL on sekä jäsenluvun ja maksettujen jäsenmaksujen puolesta Norjan suurin saamelaisjärjestö. Liitossa on 8 paikallisjärjetöä. NPL:än johtokunnassa on 8 jäsentä, mukaanluettuna puheenjohtaja. NPL:än sihteeristössä Tromssassa työskentelevät pääsihteeri ja järjestösihteeri. NPL:llä oli kesäkuussa 1997 Tromssassa juhlavuosikokous, jolla liitto juhlisti viisikymmenvuotisjuhlaansa. Tilaisuuden yhteydessä julkaisimme juhlakirjan "Næring og kultur" - Elinkeino ja kulttuuri, jonka hankkimista suosittelen tietenkin kaikille.

Norjan poronhoitopolitiikan muotoilemisprosessin tärkeimpiä tekijöitä ovat Suurkäräjät ja Hallitus Maatalousministeriön kautta ja Norjan porosaamelaisten liitto. Vuoden 1996 poronhoitolain muutosten jälkeen ovat Saamelaiskäräjät saaneet muodollisen roolin ja tietyn vaikutusvallan poronhoitopolitiikan muotoiluun.

Tänä päivänä om Suurkäräjätiedote nr. 28 (1991-92) *Kantokykyinen poronhoito* perustana Norjan valtion poronhoitopolitiikan päämäärille ja suuntaviivoille. Hallitus esittelee poronhoitopolitiikansa vuosittain poronhoitosopimusta käsittelevässä Suurkäräjäpropositiossaan, neuvoteltuaan ensin Norjan porosaamelaisten liiton kanssa, ja valtion ja liiton päädyttyä yksimielisyyteen poronhoitosopimuksesta.

Norjan poronhoitoalue on kaiken kaikkiaan lähes 140.000 km². Se on yli 40 % maan kokonaispinta-alasta, ja alueella on noin 140 kuntaa eteläisestä Hedmarkusta pohjoiseen Ruijaan. Kysymys herää kuitenkin kuinka paljon tästä 40 %:sta todellisuudessa on poronhoidon käytettävistä.

Figuren viser at "villmarkspregede områder" i Norge, det vil si områder mer enn 5 km fra tyngre tekniske inngrep, har blitt drastisk redusert siden år 1900. Siden slike områder oftest er synonymt med godt reinbeiteareal, illustrerer figuren at reindriften har mistet betydelige beiteområder. Da er det ikke redelig ensidig å fokusere på høyt reintall når det gjelder desimering beiter og beiteareal. Bevaring av beitegrunnet og vern av reindriftsarealene, både på kort og lang sikt, har bestandig vært og er en hovedutfordring for NRL. Dette betinger imidlertid at andre aktører og sambrukere av arealer - både i det samiske og det norske samfunn - viser edruelighet i bruken av naturen og naturressursene i samisk reindriftsområde. Dette betinger også en restriktiv politikk både fra lokale, regionale og sentrale myndigheters side med hensyn til inngrep i form av motorisert ferdsel på barmark, kraftutbygging, militære skyte- og øvingsfelt, mineralleiting og -utvinning, tettstedsutbygging, veibygging, hyttebygging, turisme og friluftsliv. Dette er faktorer som i sterk grad er med på å redusere reindriften næringsgrunnlag.

Det er ikke akseptabelt at selve reinbeitingen alene har vært og er årsak til reduisering av beiten. Reintallet har aldri vært statisk, det har alltid variert, som denne figuren viser. Hovedårsaken til reintallssvingningene har vært variasjonen i klimatiske forhold. I 1907 var f. eks. reintallet i Finnmark på over 110.000 rein, mens det i 1935 var på under 40.000 rein. Fra ca. 1950 til 1989/90 har reintallet gått opp fra ca. 50.000 til ca. 200.000. Fra 1990 til 1997 har reintallet gått ned med over 70.000 rein, dvs. en gjennomsnittlig reduksjon på nesten 9.000 rein pr. år.

En ensidig fokusering på for høyt reintall og et vedvarende krav om reduisering kan resultere i at det om 14 år ikke er en eneste rein igjen i Finnmark, hvis utviklingen med gjennomsnittlig reduksjon på ca. 9.000 rein pr. år vedvarer.

Siden krigen har både det norske, det samiske og det reindriftsamiske samfunn vært i sterk endring. Denne endringsprosessen er en del av årsakene til at både det norske, det samiske og det reindriftsamiske samfunn i stadig større grad er blitt avhengig av forskningsbasert kunnskap. Det reindriftsamiske samfunn har behov for forskningsbasert kunnskap - i tillegg til erfaringsbasert kunnskap.

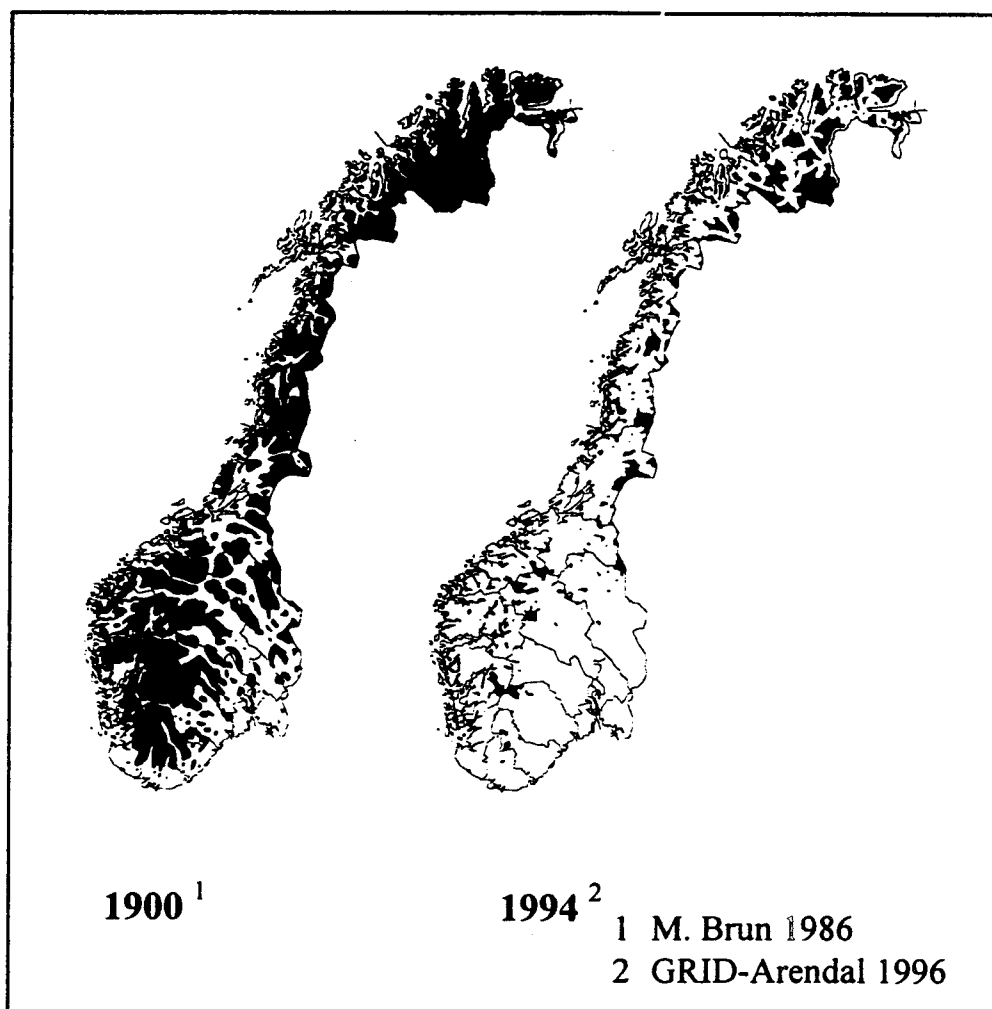

Fig. «Villmarkspregede områder» i Norge 1900¹ og 1994², dvs. områder mer enn 5 km fra tyngre tekniske inngrep som offentlige veier, jernbanelinjer, skogsbil-, anleggs- og seterveier over 50 km, subsidierte traktorveier, kanalisering, kraftlinjer, samt regulerte magasiner, bekker og elver. Figuren viser minimumstapet av areal. De såkalte villmarksområdene er blitt drastisk redusert i dette århundre. Siden slike områder tilsvarer gode reinbeiter, understreker figuren alvoret i situasjonen for reindriften. ¹ Fra NOU 1986:13 Ny landsplan for nasjonalparker. ² Fra databasen «Miljøstatus Norge», GRID-Arendal 1996.

NRL har i mange sammenhenger uttrykt at spørsmålet ikke dreier seg om det skal brukes midler over reindrifftsavtalen til forskning, men heller om hvor mye midler det skal brukes over avtalen, hva det skal forskes på, hvordan og hvem som skal ha innflytelse på reindrifftsforskningen? I forskningen snakker man om grunnforskning, anvendt forskning og utviklingsarbeid. Grunnforskningen har tradisjonelt vært universitetenes og høyskolenes ansvar, mens institutter har hatt ansvar for den anvendte forskning og næringslivet for utviklingsarbeidet. Reindriften som liten og erfaringabasert næring og kulturfaktor, har ikke hatt tradisjoner for egeninitiert og -finansiert forskning før reindrifftsavtalens tid.

Men det må understrekes at de eksisterende forskningsinstitusjoner ikke må fritas for sitt ansvar for reindrifftsforskning i forhold til de forpliktelser Norge har påtatt seg overfor samene og samisk reindrift, som den sentrale samiske næring og den viktigste kulturbærer. Det er spesielt ikke reindrifftsavtalens ansvar alene å finansiere grunnforskning når det gjelder reindriften.

Reindriften er tjent med at flere forskere blir interessert og engasjert i spørsmål som omhandler reindrift. Vi forventer at reindrifftsforskningen kan og må bli enda nyttigere for reindriften i fremtiden. Det kan bl. a. skje ved et samspill mellom den erfaringsbaserte kunnskap som finnes i reindriften og den forskningsbaserte kunnskap som forskerne frembringer, men også ved et mer fleksibelt samspill mellom de ulike typer forskningsarbeider og utviklingsarbeider.

Høyesterettsjustitiarius i Norge, Carsten Smith uttalte den 21. februar 1996 på Sametingets plenum følgende:

"Samerettens hovedoppgave er å skape et så sterkt rettsvern for samisk kultur at den kan leve videre her i Norden. Vi vet at det gjelder være eller ikke være for en hel kultur - med alt hva den har samlet i seg av et folks liv gjennom århundrer og av et folks visjoner for fremtiden. Mot dette blekner de fleste andre saker i vårt lands kulturpolitikk."

På samme måte er reindrifftsrettens hovedoppgave å skape et så sterkt rettsvern for samisk reindrift at den kan leve videre her i Norden. Vi vet at det gjelder være eller ikke være for en hel kultur - med alt hva den har samlet i seg av en kulturs liv gjennom århundrer og av en kulturs visjoner for fremtiden. NRL har

i sin 50-årige historie hatt reindrifftsretten som hovedsak. Det har hele tiden vist seg vanskelig å få til en samlet og helhetlig gjennomgang av reindrifftsretten. Jeg vil gjenta det som vi så ofte før har uttrykt: NRL kan ikke være fornøyd med situasjonen m.h.t. reindrifftsretten fr det er gjort et seriøst forsøk på å gjennomgå reindrifftsretten på en grundig, brei og seriøs måte. Elementer i denne gjennomgangen er bl.a:

- * vern og sikring av reindriftens arealer
- * samisk sedvane og rettsoppfatning
- * reindrifftsretten og dens innhold
- * de internrettslige forhold i reindrifften
- * forholdet mellom reindrift og andre interesser
- * sikring og styrking av reindrifftsrettighetene som er stadfestet i intern norsk rett og internasjonal rett
- * forvaltning og styring av reindrifften

Det skal dog understrekes at det har vært og er prosesser igang om det ovennevnte, men det blir gjort på en for oss ikke helt tilfredsstillende måte. For 10 dager siden fikk vi gjennomslag for at det nedsettes et utvalg med mandat å gjennomgå reindrifftsloven med sikte på å revidere de bestemmelser som gjelder styringen og forvaltningen av reindrifften og regulering av de unterne forhold i reindrifften. Staten gikk dessuten inn for å gå inn som aktiv part i prosessen for å sikre næringsgrunlaget for den sørsamiske reindrifften som skal skje ved inngåelse av leieavtaler, og hvis ikke det går så vil det bli ekspropriert rett til reinbeite.

Reindrifftsretten er selvfølgelig en del av arbeidet som foregår i Prosjektet samiske sedvaner og rettsoppfatninger og i Samerettsutvalgets videre arbeid.

Kultur- og historieforskningen har lenge vært av den oppfatning at reindrifften som fenomen først har oppstått på 16-1700 tallet. Der er imidlertid ting som tyder på at reindrifften er betydelig eldre enn det. I Finland er det funnet deler av et 34.000 år gammelt reingevir, der blodkarene ikke har vært normalt tilbakedannet før geviret ble feid. Noe som kan tyde på at kastrering av rein foregikk allerede da. (Bergljot Børresen: Kunsten å bli tam). Nyere kulturhistorisk forskning viser at reindrifften på Nordkalotten i alle fall har eksistert i over 1000 år. Ordforrådet og terminologien om reindrifften i det samiske språket er så presis, omfattende og direkte knyttet opp mot reinen, beitet og selve drifften at det umulig kan være utviklet på så kort tid.

Lappekodisillen er et viktig dokument som forteller at reindriften er eldgammel som fenomen, livsform og næring, fordi lappekodisillen nettopp snakker om (§ 10) "Saasom Lapperne behøve begge Rigers Land, skal det efter **gammel Sædvane** (uth. her) være dennem tilladt, Høst og Vaar, at flytte med deres Rehn-Hiorder over grendsen ind i det andet Rige".

Utvikling av en grenseoverskridende bærekraftig samisk reindrift er selvsagt en viktig del av "*alt hva en hel kultur har samlet i seg av et folks liv gjennom århundrer og av et folks visjoner for fremtiden*".

La oss slå det fast at det fra samisk side finnes både vilje og evne til å tenke i de baner å utvikle en grenseoverskridende bærekraftig reindrift etter mønster av den reindriften som faktisk eksisterte i samisk reinbeiteområde i før grensestengningene. Men det eksisterer en del strukturelle barrierer som hindrer dette kan virkeliggjøres med det første. Disse strukturelle barrierer - eksempelvis reindriftslovene, den statlige reindriftpolitikken, forvaltningen og styringen av reindriften, hvordan reindriften sin rettsgrunnlag, reindriftsretten, reindriften gjennom mange generasjoner utviklede sedvanemessige regler håndteres av de forskjellige land - må samordnes og harmoniseres før man kan gå til det skritt. I mellomtiden må vi - som har ansvar for å vedlikeholde og utvikle en ansvarlig fag- og næringspolitikk og en rettstilstand for reindriften, som til enhver tid er til det beste for dem som har reindrift som sitt materielle kulturgrunnlag - fortsette vårt arbeid.

Takk!

(1) Oversettelse av første del av proceedingen - som er på finsk - til norsk:

De enkelte lands reindrift

Innlegg ved John Henrik Eira, leder i NRL

Den 10. nordiske reindriftskonferansen, Guovdageaidnu 13.-15. Mars 1998

På vegne av NRL vil jeg takke for innbydelsen til denne konferansen, og ønske velkommen til en av reindriften sin virkelige kjerneområder som har generert reindrift til store deler av Sápmi og også til andre deler av verden.

Innledningsvis vil jeg si noe om organisasjonen NRL. NRL er den eldste og den samiske organisasjonen i Norge med de sterkeste og mest seriøse tradisjoner for fremme av både samiske og reindriftssamiske interesser. NRL organiserer majoriteten av reindriftssamene i Norge og er idag den største samiske organisasjonen her i landet både når det gjelder medlemstall og innbetalt medlemskontingent. NRL er organisert i 8 lokallag. NRLs styre består av åtte medlemmer, inkludert formannen. NRL har sitt sekretariat i Tromsø og er bemannet med generalsekretær og organisasjonssekretær. NRL hadde i juni 1997 jubileumslandsmøte i Tromsø hvor vi markerte 50 - års jubileet vårt. I den forbindelse ga vi ut en jubileumsbok "Næring og kultur", som jeg selvsagt vil anbefale alle å skaffe seg.

I prosessen omkring utformingen av reindriftspolitikken i Norge er de viktigste aktørene Stortinget, Regjeringen via LD og NRL. Etter endringen av reindrifftsloven i 1996, har Sametinget fått en formell rolle og en viss innflytelse i utformingen av reindriftspolitikken.

Pr. idag er St. meld. nr. 28 (1991-92) *En bærekraftig reindrift*, grunnlaget for mål og retningslinjer for den statlige reindriftspolitikken i Norge. Reindriftspolitikken manifesterer seg gjennom de årlige Stortingsproposisjoner om reindrifftsavtalen som Regjeringen legger frem for Stortinget hvert år, etter at det er avholdt forhandlinger med NRL og det er oppnådd enighet mellom Staten og NRL om reindrifftsavtalen.

Det totale reindrifftsareal i Norge er på nærmere 140.000 km². Dette utgjør over 40% av det samlede areal i landet, og berører ca. 140 kommuner fra Hedmark i sør til Finnmark i nord. Men spørsmålet er hvor mye av de 40% av det samlede areal i landet det er som er tilgjengelig for reindriften?

